

SORØ.

Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne.

Skrevet af gamle Soranere.

Anmeldt af L. F. la Cour.

Det vilde være uretfærdigt, om Historisk Samfund for Sorø Amt udsendte sin Aarbog denne Gang, uden at det blev nævnt, at Begyndelsen af det store og statelige Værk, hvis Titel staar over disse Linjer, for kort Tid siden har set Dagens Lys. Alle, der paa den ene eller anden Vis har Tilknytning til Sorø Akademi, vil om ikke paa anden Maade saa gennem Bladene have erfaret, at en Kreds af gamle Soranere allerede for flere Aar siden har sluttet sig sammen for i Anledning af 100 Aarsfesten 1923 at søge udarbejdet et Værk, skrevet af gamle Elever fra Skolen, — et Værk, der skulde bringe en fyldig og paa indgaaende Undersøgelser og Arkivstudier grundet Skildring af Sorø Kloster og dets Efterfølgere: Skolen og Akademiet. Og mange er sikkert de, der med Længsel har imødeset det Tidspunkt, da Værket kunde tage sin Begyndelse.

Nu i Efteraaret er da endelig 1. Bind 1. Halvbind udkommet, og der er ingen Tvivl om, at For-

ventningerne, som hos mange var stærkt spændte, for de fleste er bleven langt overgaaede. Det tegner nemlig til at blive et Værk, som tjener Forfatterne og det interessante Emne, der er Genstand for Behandling, til lige stor Ære. Vi skal, naar det hele foreligger færdigt og tilgængeligt for Offentligheden, vende tilbage til det og gennem en noget mere detailleret Gennemgang give Samfundets Medlemmer et Indtryk af dets Art, hvad vi paa Forhaand glæder os til, da det rummer saa mange smukke og interessante Enkeltheder, at det uden al Tvivl vil have Betydning, at nogle af dem fremdrages i vor Aarbog. Men langt bedre end at nøjes med en andens Gennemgang er det selvfølgelig at læse selve Værket, og derfor kan vi ikke noksom lægge Historisk Samfunds Medlemmer paa Sinde at anskaffe det og selv gennemstudere det. De vil have overordentlig Glæde og Udbytte deraf.

Ved denne Lejlighed skal vi blot indskrænke os til at nævne de forskellige Afsnit af det første Halvbind og dertil knytte et Par enkelte Bemærkninger.

Bogen indledes med en 52 Sider lang Afhandling af Arkitekt *C. M. Smidt* om Egnen før og nu, der bærer Vidnesbyrd om et nøje Kendskab til hver enkelt Lokalitet i og om Sorø og aander en inderlig og dyb Kærlighed til denne Plet af vort Fædreland. Det er en ganske ypperlig Optakt til det, der følger efter.

Maa jeg have Lov til af det meget, der kunde være Grund til at standse ved og som man kunde have Lyst til at anføre, her at indflette nogle af de sidste Linjer i Arkitekt Smidts Bidrag, og Tusinde har sandet Rigtigheden i hans Ord: „Kan det frem-

brydende Foraar, Skovenes Udspring, Skovbundens Mylder, noget Sted gribe et Sind med større Magt end her i Sorø, og hvilket Væld af visnende Løv, naar Efteraarets Storme fyldte Skovene, Vejene, Akademihaven, selv Fratergaarden med Træernes Tusinder af faldende Blade. Slægt efter Slægt har her oplevet Udspring og Løvfald, siden Klostret blev rejst paa Sorøholmen mellem Søerne og de store Skove“.

Efter denne Indledning følger Skildringen af Klostret og dets Gods, udarbejdet med stor Omhyggelighed af Underinspektør ved Nationalmusæet, Dr. phil. *Poul Nørlund*. Paa mange Punkter er der fremdraget nyt Stof, og hvad man tidligere har kendt er stillet i ny Belysning, saa man faar en fra Grunden af dygtig opbygget og gennemført Fremstilling først af Hvideætten og dens Forhold til Sorø Kloster og dernæst af dettes Udvikling frem gennem Tiderne, „Klostrets aktive Godspolitik“, som et af Kapitlerne behandler, Godsets Driftsform og Beliggenhed, dets Indtægter, Rettigheder og Pligter, dets Husholdning, Munke og Abbeder, til Forfatteren i sit sidste Kapitel: Klostret efter Reformationstiden skildrer Opløsningen og Overgangen til Skolen, den Skole, der, som Forfatteren siger, „med Klostergodset ogsaa arvede en Fortid, en Historie“; og han fortsætter: „Man behøver næppe at være Skoledreng fra Soer for at føle det som en Lykke, at netop denne Stiftelse bevaredes fra at glide ud i Krongodsernes store Hav, den var et saa personligt Værk af en bestemt Kreds af Landets største Mænd, at den ikke kunde forsvinde, uden at vor Historie blev fattigere“. Det var et lykkeligt Greb, da Fr. II. „ud af det døende Kloster skabte den levende Skole“.

I det følgende Afsnit skildrer Professor, Dr. phil. *Verner Dahlerup* med Kyndighed. „Tre litterære Munke i Sorø Kloster: Jens Jyde, der bl. a. har skrevet Kong Valdemars Jordebog, Knud Juel, der har efterladt sig et Haandskrift af Henrik Harpestrængs Lægebog, og endelig Forfatteren til den danske Rimkrønike, Broder Niels i Soer. Naar Forfatteren ikke har kaldt sin Skildring: *Fire* litterære Munke i Sorø Kloster og har undladt at optage Saxo i Rækken, hvad vel de fleste af den store Befolkning vilde have ventet, har det sin Grund i, at der endnu den Dag idag ikke vides noget sikkert om, hvor Saxo har levet, „om han var Kannik i Roskilde eller i Lund eller om han er den samme som den Magister Saxo, der omtrent Aar 1200 var Vidne ved en Stadfæstelse af Absalons Gavebrev til Sorø Kloster“. Naar Saxo i den folkelige Bevidsthed er nøje knyttet til Sorø, skyldes det Ingemann og „saa længe Ingemanns Romaner bliver ved at være almindelig Folkelæsning, ligesaa længe vil de fleste Danske have ondt ved at komme bort fra Forestillingen om Saxo som boende i Sorø Kloster“.

I et omfangsrigt Afsnit (57 Sider) gennemgaar dernæst cand. mag. *Gunnar Knudsen* Skolens og Akademiets Godshistorie, og ogsaa her er der bragt et meget righoldigt nyt Stof til Veje. Det er i det hele taget velgørende, naar man har Følelsen af, at der pløjes og pløjes dybt. Det første Kapitel: Godset og dets Udvikling viser, hvorledes dette fra at have været et let overskueligt, samlet beliggende Gods, efter Tilkomsten af Maribogodset, blev et overordentlig splittet Gods, hvad der selvfølgelig havde sine store Ulemper, og Forfatteren skildrer en Række

af de Mageskifter, der i Tidens Løb sluttedes for at afrunde Godset, men det blev dog kun til Tilløb. Kort før den store Svenskekrig naaede Godset sit største Omfang. Men efter Krigen kom det til at se anderledes ud. Akademiets Indtægter havde svigtet, og man var kommet i stor Gæld. Professorerne havde ikke faaet deres Løn i flere Aar, og derfor tilskødedes en stor Del af Godset bl. a. til Professorer og Exercitiemester, medens meget blev til Ryttergods. I det næste Kapitel skildres Skolens Avlsbrug med mange interessante og oplysende Bemærkninger, medens Forfatteren i 3. Kapitel giver en indgaaende Fremstilling af Bøndernes Levevilkaar. „Skal Skolens Historie udredes til Bunds, vil det være nødvendigt ogsaa at undersøge de Forhold, under hvilke dens Bønder levede og virkede, ellers vil man ikke naa til de dybeste Aarsager til de økonomiske Bevægelser ... jeg antager, at det for gamle Soranere vil være af Interesse netop at faa et lille Indblik i Sorøbøndernes Liv og Færden, og jeg har derfor fra Regnskaberne fremdraget en Del Smaatræk herom. Billedet vilde kunne uddybes i kulturhistorisk Henseende ved at medtage adskilligt andet Steds fra hentet Stof, men jeg finder ikke, at dette vil være heldigt her, hvor det i første Række gælder at udrede Stedets Historie“. Paa de følgende Blade giver Forfatteren dernæst en saare interessant Skildring af Bøndernes Forhold, og det er ikke udelukket, at en stor Del af vort Samfunds Medlemmer med størst Interesse vil læse dette Afsnit, saa sandt som det er deres Forfædre i snævrere Forstand, der skildres, og de Vilkaar, hvorunder de levede og virkede. Tillod Pladsen det, fremdrog jeg gærne et og andet til Be-

lysning af, hvad jeg ovenfor har nævnt, men det lader sig ikke gøre.

Efter en indgaaende og videnskabelig underbygget Skildring (ved Arkitekt *C. M. Smidt*) af Kirkebygningen naar vi til det Afsnit i Værket, der skyldes Musæumsdirektør, Dr. phil. *M. Mackeprang*, og som handler om Kirkens Inventar og Gravminder. Forfatterens grundmurede Viden paa det her behandlede Omraade gør, at man føler sig i en sikker og paalidelig Førers Selskab. Det blev kort efter Værkets Fremkomst fra en bestemt Side sagt, at det nok var værd at gæste Sorø Kirke med Dr. Mackeprangs Skildring i Haanden. Bedre Vejleder til et Besøg der kunde overhovedet ikke tænkes. Og det er sandt! Utallige er de danske (og fremmede), der i Tidernes Løb har vandret rundt under Sorø Kirkes ærværdige Hvælvinger og har taget Stade foran Claus Bergs herlige Krucifiks, „et af de mest gripende og karakteristiske af Sengotikens utallige Fremstillinger af den afsjælede Frelser. . . Hovedet, om hvilket Tornekronens Virvar vinder sig, er sunket ned mod Skulderen, Munden er aaben, Fingrene i Dødskampen krummede ind mod Haandfladen. Og paa den lange Krop er ikke blot Muskulaturen, men ogsaa Aarenettet vist. Dets pompøse Virkning fremhæves af Lændeklædets Sløjfe, der staar ret ud i Luften som for en stiv Kuling. . .“ Forfatteren fører Læseren rundt til de mange herlige Genstande, som Kirken rummer, Prædikestolen, Kordøren, Caspar Lubbekes Dør i nordre Sideskib, Alteret, Fonten og til de mange Grave, der findes Kirken rundt, og om det alt ved Dr. Mackeprang at give nøje Besked, idet hans Oplysninger er bygget op paa aarelang

Syssel med disse og lignende Ting. Uden at gaa de andre Forfattere for nær, kan man maaske med en vis Ret sige, at dette Afsnit er det interessanteste af det hidtil fremlagte.

Ogsaa dette Halvbinds sidste Afsnit: Klosters, Skolens og Akademiets Bygninger har Dr. *Mackeprang* til Forfatter og er af største Interesse. Mangfoldige Oplysninger er der her at hente, men blot en skal vi fremdrage: „Den smukke Bindingsværksbygning i Storegade, hvor i lange Tider Skolens Sang- og Gymnastiklærer har haft Bolig er Stedets gamle Kro, Værtshuset eller Gæstegaarden, som den ogsaa kaldes, hvorfor det vilde være rimeligt at lade dette Navn træde i Stedet for det ellers brugelige Seigneur Fosses Gaard, der skylder en senere tilfældig Ejer sin Oprindelse“.

Værket, der fremtræder i et stateligt stort Format, trykt med smukke Typer paa godt Papir, rummer foruden den foran skildrede værdifulde Tekst et stort Antal Billeder, der tjener til paa den bedste Maade at illustrere denne.

I det hele tyder det paa at blive et af de smukkeste og bedste Arbejder af sin Art i vor Litteratur, og man maa med Længsel imødesee Fortsættelsen.
